

Cesta k vyjadreniu jednoty v spoločenstve v dokumentoch Svetovej rady cirkví a Svetového luteránskeho zväzu – spoločenstva cirkví

Michaela Kušnieriková

A Journey towards Unity in Communion in the Documents of WCC and LWF.

The World Council of Churches and the Lutheran World Federation – Communion of Churches have been attempting to formulate the goal of the visible unity of the church of Christ that would help them to reflect theologically on this goal and take the necessary steps to reaching it. Proceeding historically and systematically, this article offers a parallel study of the concepts and models of church unity developed within both ecumenical bodies until the establishment of the concept of *koinonia*. This analysis shows both continuity and evolution of the understanding and formulation of unity and points also to similarities and differences in the ecclesiological frameworks of both communities. A special emphasis is thereby put on the relation between unity and diversity.

Keywords: WCC, LWF, Church, Unity, Concepts, Models, Diversity

V Svetovej rade cirkví (SRC) aj Svetovom luteránskom zväze – spoločenstve cirkví (SLZ) prebieha hľadanie konceptu a modelu jednoty, ktorý by uchopil ich povolanie, „aby všetci jedno boli“. Tento článok má za cieľ sledovať cestu k formulácii, ktorá je dnes už samozrejماً – ku konceptu spoločenstva.

Budem si všímať, v akom vzťahu k sebe hľadali vyjadrenia jednoty inštitúcie zastrešujúce nadkonfesionálnu a konfesionálnu jednotu cirkví a ako sa to premietlo do ich konceptov. Ako vyjadrili problematiku koexistencie jednoty a rozmanitosti v ich predstavách vo viditeľne zjednotenej cirkvi?

Vychádzam z ich oficiálnych dokumentov k jednote, pričom pod jej modelmi a konceptmi budem rozumieť „uskutočniteľné formy zásadného pochopenia jednoty“¹ cirkví rozvinutými v SRC a SLZ.

V prvých dvoch statiach budem chronologicky sledovať dôležité medzníky v hľadaní jednoty cirkví najskôr v SRC, potom v SLZ. V tretej časti

---

¹ Roman Catholic/Lutheran Joint Commission, *Facing Unity: Models Forms and Phases of Catholic-Lutheran Church Fellowship*, Lutheran World Federation, 1985, s. 8.

budem uvažovať o vývoji, kontinuite a rozdieloch medzi rozličnými pojmami jednoty z prostredia SRC aj SLZ.

Koncepty jednoty cirkvi v dokumentoch SRC

Skôr, ako budem diskutovať dokumenty SRC, je potrebné pristaviť sa pri druhej Svetovej konferencii Viery a poriadku (Faith & Order), ktorá sa uskutočnila v Edinburgu v roku 1937, pretože už počas jej príprav zaznamenávame prvé formulácie cieľa viditeľnej jednoty cirkvi.

„Potvrdenie“ konferencie v Edinburgu

Dokument *Potvrdenie jednoty v oddanosti nášmu Pánovi Ježišovi Kristovi*² vymenúva a objasňuje tri koncepty jednoty podľa rozsahu vzájomnej podobnosti (*likeness*):

Kooperatívne konanie – je základným konceptom jednoty, ktorý môže byť uplatňovaný konfederáciou alebo alianciou cirkví, ktoré zostanú oddelené a konajú spoločne len v záležitostiach „spoločných zámerov a úloh“. Podobnosť medzi cirkvami nie je potrebná.

Interkomúnia – je „najplnšie uznanie dvoch alebo viacerých cirkví [...] vyjadrené tiež vo výmene členov a duchovných úradov“. Podobnosť vo sviatostiach tvorí zásadnú časť tohto konceptu jednoty ako aj podobnosť vo viere a vierovyznaní a v ne-sviatostnej bohoslužbe.

Korporatívna alebo organická jednota – je konečným cieľom ekumenického hnutia. Podobnosť vo všetkých základných formách je nutná, pričom vzájomné uznanie cirkví, sviatostí a úradov sa prejaví aj v „organizačnej jednote“ so „stálym orgánom konferencie a riadenia.“

Hoci pojem podobnosť nie je zadefinovaný, nevyžaduje rovnakosť, čo dávajú najavo výrazy „zmierené rozdiely“ a „zmieriť cirkvi“, aj keď nie sú bližšie špecifikované.

Stanovisko z Toronta

Po založení Svetovej rady cirkví v r. 1948 Centrálna komisia SRC prijala v r. 1950 stanovisko, v ktorom sformulovala svoje seba-pochopenie: „Členstvo v SRC v sebe nezahrňuje prijatie špecifickej doktríny ohľadne podstaty jednoty cirkví.“³ Rola SRC spočíva v poskytovaní príležitostí, aby cirkvi vstúpili do dialógu. Podľa tohto vyhlásenia nemožno žiaden koncept

² Všetky citácie tohto dokumentu sú z: LEONARD HODGSON (ed.), *The Second World Conference on Faith and Order held at Edinburgh, August 3–18, 1937*, New York: The Macmillan Company, 1938, s. 250–257.

³ World Council of Churches, Central Committee, *The Church, the Churches, and the World Council of Churches, The Ecclesiological Significance of the WCC. A Statement com-*

jednoty cirkvi považovať za jedinú pravú ekumenickú teóriu. Týmto SRC otvorila dvere rozličným ekleziológiám aj členstvu rôznych cirkví, zvlášť pravoslávnych, bez toho, aby si nárokovala, že má jeden pohľad alebo jednu teológiu ohľadne cirkvi. Navyše, SRC sa nepovažuje za cieľ ekumenického hnutia, ale len za nástroj k jeho formulovaniu a priblíženiu sa k nemu.

New Delhi – jedno spoločenstvo (fellowship)

Prvé formálne ekumenické stanovisko k jednote cirkvi bolo prijaté na treťom valnom zhromaždení SRC v New Delhi v r. 1961. Jednotu opisuje ako Božiu vôľu a súčasne ako Boží dar. Má byť viditeľná nie kvôli nej samej, ale pre poslanie cirkvi – byť svedkami a služobníkmi všetkým ľuďom. Táto jednota má byť viditeľná v „jednom plne oddanom spoločenstve.“⁴ Jeho základné prvky tvoria tie aspekty života cirkvi, ktoré majú byť spoločné: apoštolská viera, evanjelium, krst, lámanie chleba, vzájomné prijímanie duchovnej služby a členov, spoločná modlitba, svedectvo a služba.

Toto spoločenstvo je stvorené mocou Ducha Svätého, ktorý do neho privádza „všetkých, ktorí sú pokrstení v Ježiša Krista a vyznávajú ho ako Pána a Spasiteľa.“ Dosiahnutá jednota má byť viditeľná „na každom mieste,“ teda predovšetkým na lokálnej či už národnej, či regionálnej úrovni.

Toto stanovisko neobsahuje explicitnú zmienku o diverzite. Avšak napriek tomu, jednota, ktorá je vo vyhlásení opísaná, nepredstavuje uniformnú štruktúru, správu alebo organizáciu cirkví.

Uppsala a Nairobi – konciliárne spoločenstvo

Zapojenie pravoslávnych a rímsko-katolíckej cirkvi v SRC prispelo k novému dôrazu na univerzálnu dimenziu jednoty cirkvi. Prejavilo sa to v správe *Duch Svätý a katolicita cirkvi* z valného zhromaždenia v Uppsale v 1968, keď hovorí o jednote v zmysle „univerzálnej, ekumenickej, konciliárnej formy spoločného života a svedectva“, pričom cirkvi majú pracovať na tom, aby „mohol znova za všetkých kresťanov prehovoriť skutočne univerzálny všeobecný koncil,“⁵ čím bol doplnený dôraz New Delhi o „všetkých na jednom mieste.“

K tomu tiež prispelo rozpracovanie štyroch znakov cirkvi – jedna, svätá, všeobecná a apoštolská. Katolicita je chápaná ako „protiklad ku všetkým

---

mended to the churches for study and comment by the Central Committee of the Council, meeting at Toronto, 1950, New York: World Council of Churches, 1950, s. 8.

⁴ Odkazy na dokument sú z: W. A. VISSER 'T HOOFT (ed.), *The New Delhi Report: The Third Assembly of the World Council of Churches, 1961*, New York: Association Press, 1962, s. 116.

⁵ Odkazy na dokument sú z: NORMAN GOODALL (ed.), *The Uppsala Report 1968: Official Report of the Fourth Assembly of the WCC, Uppsala, July 4–20, 1968*, Geneva: WCC, 1968, s. 13–17.

druhom egoizmu a partikularizmu v kontexte cirkvi aj sveta, slobodná od predsudkov, diskriminácie, nacionalizmu alebo sexizmu.“

Správa v sekcii nazvanej „Hľadanie rozmanitosti“ vníma rôznosť darov Ducha Svätého, vyjadrení doktrínálnych právd, sviatostných a ne-sviatostných bohoslužieb, dokonca foriem organizácie ako „prirodzené rozmanitosti.“ Uvažovanie o diverzite bolo prepojené s konceptom katolicity, keď je „diverzifikovaná jednota“ opísaná ako „dynamická katolicita s veľkou slobodou pre rôzne ľudské identity, štýly, misie a ich nevyhnutné kontroverzie.“⁶

Stanovisko *Čo vyžaduje jednota* z valného zhromaždenia SRC v Nairobi z r. 1975 predstavuje jednu cirkev „ako konciliárne spoločenstvo miestnych cirkví, ktoré sú navzájom skutočne zjednotené.“⁷ Lokálne cirkvi, ktoré ho tvoria, vlastnia „plnosť katolicity a svedectva tej istej apoštolskej viery.“ Keďže sú „v spoločenstve (*in communion*) s druhými,“ sú schopné uznať sa navzájom ako súčasť „tej istej Cirkvi Kristovej a vedené tým istým Duchom.“ Vymenovaním týchto základných prvkov viditeľne zjednotenej cirkvi je potvrdené stanovisko z New Delhi. Uskutočnenie viditeľnej jednoty závisí na odhodlaní každej miestnej cirkvi, aby „udržala a udržiavala vzťahy so sesterskými cirkvami.“ Tieto vzťahy majú byť „vyjadrené v konciliárnych zhromaždeniach“, čo je odkaz na univerzálny rozmer jednoty. Toto pochopenie katolicity je prebraté zo správy z Uppsaly a podľa komentára k vyhláseniu z Nairobi jednota so sebou neprináša uniformitu, ale dáva priestor rôznosti a otvorenosti voči „ženám a mužom každého národa a kultúry.“

Canberra – *koinonia*

Cieľ jednoty cirkvi sa dostal do SRC textu *Jednota cirkvi ako koinonia: dar a povolanie* v r. 1991 z valného zhromaždenia v Canberre.⁸ Jednota cirkvi je tu charakterizovaná pomocou pojmu *koinonia* a cieľ snahy o viditeľnú jednotu je definovaný ako *plné spoločenstvo (full communion)*. Jednotu cirkvi charakterizujú spoločné aspekty jej života: vyznanie apoštolskej viery; sviatostný život; vzájomné uznanie členov a úradu; misia svedectva Evanjelia všetkým ľuďom a službe celému stvoreniu.

⁶ World Council of Churches, Commission on Faith and Order, *What Unity Requires: Papers and Report on the Unity of the Church*, F&O Paper no. 77, Geneva: WCC, 1976, s. 57.

⁷ Odkazy na dokument sú z: DAVID M. PATON (ed.), *Breaking Barriers, Nairobi 1975: The Official Report of the Fifth Assembly of the WCC*, London: SPCK; Grand Rapids, MI: Eerdmans, 1976, s. 60–61.

⁸ Odkazy na dokument sú z: MICHAEL KINNAMON (ed.), *Signs of the Spirit, The Official Report from the 7th Assembly of the WCC*, Geneva: WCC Publications; Grand Rapids, MI: Eerdmans, 1991, s. 172–174.

Tento zamýšľaný cieľ sa naplní, keď „všetky cirkvi dokážu v sebe navzájom rozpoznať jednu, svätú, všeobecnú a apoštolskú cirkev v jej plnosti.“ Toto plné spoločenstvo bude vyjadrené na univerzálnej a lokálnej úrovni prostredníctvom konciliárnych foriem života a konania. Potom budú cirkvi vzájomne prepojené vo všetkých oblastiach a na všetkých úrovniach ich spoločného života.

Zmyslom cirkvi je zjednotiť všetkých ľudí s Kristom a „vyjadriť spoločenstvo v modlitbe a konaní, a tak poukazovať na plnosť spoločenstva s Bohom, ľudstvom a celým stvorením.“ Povolanie cirkvi neznamená len zvestovanie zmierenia, ale tiež aktívne prinášanie uzdravenia a prekonávanie rozdelenia „založené na rase, rode, veku, kultúre, farbe.“

Rozdelenie cirkví je po prvýkrát vyjadrené na dvoch rovinách – vo vnútri a medzi sebou. Je výsledkom „hriechu a nesprávneho pochopenia rozličných darov Ducha.“ Text oceňuje ovocie ekumenického hnutia: cirkvi sa k sebe priblížili a „istý stupeň spoločenstva už medzi nimi existuje.“ Zároveň sú však kritizované za to, že neboli schopné vzťahnuť dôsledky tohto ovocia pre svoj život.

Rozličnosti, ktoré majú svoj základ v teologických tradíciách, rôznych kultúrnych, etnických a historických kontextoch považuje dokument z Canberry za „integrálne pre podstatu spoločenstva.“ Diverzita sú však po prvý raz aj definované hranice: ak zabraňuje „spoločnému vyznaniu Ježiša Krista ako Boha a Spasiteľa [...] spaseniu a konečnému údely ľudstva“, nie je legitímnou rôznosťou. V *spoločenstve* sú rozličnosti chápané ako dary Ducha a len tak môžu prispieť k bohatstvu a plnosti Božej cirkvi. Rôznosť je vyjadrením katolicity cirkvi.⁹

Vyhlásenie z Canberry vyzýva cirkvi, aby podnikli konkrétne kroky k viditeľnej jednote v jej aspektoch spoločného života spoločenstva v kontexte súčasnej situácie a potrieb sveta.

Cesta k plnému spoločenstvu

Už druhá Svetová konferencia Viery a poriadku (1937) predstavila základné témy, ktoré sa objavujú v neskorších dokumentoch. Stanovisko z New Delhi ich jasne formuluje a rozvíja, čím sa stalo základom pre ostatné dokumenty SRC k jednote cirkvi. Hoci pojem „podobnosti“ nahrádza pojmom „spoločné“, všetky oblasti, na ktoré bol tento pojem použitý, pretrvávajú: vyznanie viery, bohoslužby, sviatosti, uznanie členov a úradov, poriadok a usporiadanie. Jasne pritom stanovuje prvky viery a života vo viditeľne zjednotenej cirkvi, ktoré zostávajú bez podstatných zmien

---

⁹ Tamtiež, s. 97.

až do súčasnosti:¹⁰ spoločné vyznanie apoštolskej viery, spoločný krst, zdieľanie eucharistie, vzájomné uznanie členov a úradov ako aj spoločné svedectvo a služba.

Stanovisko z Canberry dáva *plné spoločenstvo* cirkvi do širšej teologickej perspektívy „sviatostného života“, v ktorom je *koinonia* „daná a vyjadrená“. Nezostáva len pri rozpoznaní či uznaní členov a úradov, ale hovorí aj o ich zmierení. Z toho vidieť, ako pôvodné hlavné body viditeľnej jednoty cirkvi dostávajú novú hĺbku a súvislosti.

Stanovisko z New Delhi zdôraznilo jednotu na lokálnej úrovni. Toto stanovisko predstavuje model viditeľnej jednoty ako *organickej únie*, ktorá bola predstavená už v Edinburgu a znamená zlúčenie miestnych (t.j. národných) cirkví.

Stanovisko z Nairobi, nasledujúc perspektívu navrhnutú v Uppsale, sa pokúsilo vyvážiť tento dôraz na lokálnej jednote konceptom *konciliárneho spoločenstva*, ktorý predstavuje spôsob realizácie organickej jednoty cirkví na miestnej úrovni, ktorá je súčasne vyjadrená konciliárnymi stretnutiami na univerzálnej rovine.

Stanovisko z Canberry nerobí žiadne rozlíšenie medzi dôležitosťou týchto úrovní, keď hovorí o *plnom spoločenstve* „vyjadrenom na lokálnej a univerzálnej rovine prostredníctvom konciliárnych foriem života a konania.“ Nezameriava sa na model *organickej únie*, ale je otvorený pre rôzne modely. Myslím si preto, že došlo k rozpoznaniu ďalšej legitímnej formy diverzity – a to samotného uchopenia tohto cieľa.

V dokumente z Canberry nachádzame niekoľko nových prvkov oproti predchádzajúcim textom: samotné stanovisko je dané „do širšieho rámca ako predchádzajúce stanoviská aj v zmysle ekleziológie, aj v zmysle sveta, ktorému sa cirkev usiluje slúžiť.“¹¹ Štyri tradičné znaky cirkvi sú po prvý raz explicitne zmienené v tomto dokumente.

Ohľadne vzťahu konceptu jednoty k rôznosti je možné rozlíšiť niekoľko tém, ktoré stoja za dokumentmi, no nie vždy sú v nich priamo zdôraznené. Tieto myšlienky kulminujú v stanovisku z Canberry, a to: rozličné dary Ducha Svätého sú späté s cirkvami aj s ich jednotou; rôznosť a katolicita sú neoddeliteľné; potreba zmierenia rozdeľujúcich rozmanitostí a cirkví; rôznosť má svoje hranice; v zjednotenej cirkvi rôzne dary obohatia celú cirkev; staré ekumenické dictum, že jednota neznamená uniformitu, bolo vyjadrené plnšie.

¹⁰ Cf. World Council of Churches, *The Church: Towards a Common Vision*, F&O Paper, no. 214, Geneva: World Council of Churches, 2013.

¹¹ Tamtiež, s. 6.

Tento dokument nie je v rozpore s predchádzajúcimi konceptmi, ale je skôr „dôležitou evolúciou v pochopení jednoty definovanej v rámci SRC.“¹² Podľa Roota „minimálna zdieľaná ekzeziológia spoločensva“, založená na množstve štúdií a ekumenických dialógov, je zhrnutá v stanovisku z Canberry.¹³

Koncepty jednoty cirkvi v dokumentoch Svetového luteránskeho zväzu – spoločensva cirkví

V Svetovom luteránskom zjazde (SLZj) prebiehali diskusie o vyjadrení jednoty cirkvi od 20-tych rokov 20. storočia, no prerušila ich druhá svetová vojna. Jeho nástupca, Svetový luteránsky zväz založený v roku 1947, mal popri kultivácii jednoty a snahy o spoluprácu v štúdiu a spoločensve medzi luteránskymi cirkvami za úlohu aj usilovať sa „o luteránsku účasť v ekumenickom hnutí.“¹⁴

Minneapolis – evanjelium a sviatosti

V *Tézach tretieho valného zhromaždenia* v Minneapolis v r. 1957 sa pojednáva o „Jednote cirkvi v Kristovi“, čím SLZ po prvý raz diskutuje otázku kresťanskej jednoty. Miera viditeľnej jednoty cirkvi „nemá byť menšia ani väčšia ako sú dimenzie, ktoré Kristus daroval svojej cirkvi.“¹⁵ Objavuje sa tu špecifický luteránsky prvok v uchopení 7. článku Augsburgského vierovyznania (CA VII) ako základu pre hľadanie jednoty: „kdekoľvek počujeme Evanjelium zvestované v pravde a v čistote a vidíme sviatosti prislúhované podľa ustanovenia Krista, tam môžeme byť uistení o tom, že jedna Kristova Cirkev je prítomná“ a sú tam transcendované tradície na lokálnej, národnej a synodálnej úrovni. Tento vieroučný článok preto predstavuje výzvu pre štruktúru a *status quo*. Súčasne bola nastolená

¹² GÜNTHER GASSMANN – JOHN A. RADANO (eds.), *The Unity of the Church as Koinonia*, F&O Paper, no. 163, Geneva: WCC Publications, 1993, s. 7.

¹³ HEINRICH HOLZE (ed.), *The Church as Communion: Lutheran Contributions to Ecclesiology*, LWF Documentation no. 42, 1997, Geneva: the Lutheran World Federation, 1997, s. 32.

¹⁴ The Lutheran World Federation, *Proceedings of the Lutheran World Federation Assembly, Lund, Sweden, June 30–July 6, 1947*, Philadelphia, PA: The United Publication House, 1948, s. 100.

¹⁵ The Lutheran World Federation, *Messages of the Third Assembly, the Lutheran World Federation: The opening worship sermon, keynote address, sub-theme lectures and the resulting thesis of the Third Assembly of the Lutheran World Federation, Minneapolis, Minnesota, Aug. 15–25, 1957* „Christ Frees and Unites“, Minneapolis, MN: Augsburg Publishing House, s. 105.

téma oltárneho spoločenstva medzi členskými cirkvami SLZ a CA VII ako východiska pre vzťahy s inými cirkvami.¹⁶

Ekzeziologický problém SLZ bol diskutovaný v tzv. „veľkej debate“ iniciovanej článkom Petra Brunnera, v ktorom sponchybňoval ústavnú definíciu podstaty SLZ ako „slobodnej asociácie luteránskych cirkví.“ Tvrdí, že na základe dvoch kritérií z CA VII má byť väčšina cirkví v SLZ schopná si „hneď teraz vzájomne garantovať cirkevné spoločenstvo [...] oltára a kazateľnice.“¹⁷ Tým istým argumentoval E. Clifford Nelson na valnom zhromaždení v Helsinkách v 1963: „prišiel čas, aby rôzne luteránske cirkvi jednoducho vyhlásili, že sú v spoločenstve“¹⁸ kazateľnice a oltára. Napätie medzi partikularitou a univerzalitou v podstate Cirkvi je transcendované v bohoslužobnom spoločenstve, kde je kázané Božie slovo a sviatosti sú prisluhované. V tom zmysle je cirkev *koinonia*.¹⁹

Evian – spoločenstvo oltára a kazateľnice

V správe *Ekumenický záväzok*²⁰ z valného zhromaždenia SLZ v Eviane v r. 1970 sú podmienky pre kresťanskú jednotu identické s tým, čo je konštitutívne pre cirkev samu: jeden Pán „Ježiš Kristus, prítomný v evanjeliu, zvestovaný skrze slovo a sviatosti, prijatý vierou.“ Kdekoľvek sa uskutočňuje zvestovanie Krista, tam už je prítomný základ pre cirkevnú jednotu. Rôzne interpretácie evanjelia a cirkevných poriadkov nie sú dôvody pre rozdelenia cirkvi, keďže rôzne výklady zachytila už Nová zmluva. Namiesto uniformity je zdôrazňovaná myšlienka cirkvi ako jedného tela. Navyše, jednota vo viere je neoddeliteľná od jednoty služby.

Až po položení základov pre kresťanskú jednotu dokument diskutuje to, čo je nutné pre spoločenstvo medzi luteránskymi a kresťanskými cirkvami rôznych vierovyznaní. Cieľ spoločenstva luteránskych cirkví je definovaný ako *spoločenstvo oltára a kazateľnice*, ku ktorému vedú prechodné formy. Snaha o jednotu medzi luteránskymi cirkvami je vnímaná ako príspevok k snahe o jednotu všetkých kresťanov, ktoré prepája *satis est* z CA VII. Aj SLZ, aj SRC vyznávajú katolicitu a apoštolskosť cirkvi, ktoré dávajú dôvody pre ich spoluprácu.

¹⁶ The Lutheran World Federation, *Messages of the Third Assembly*, s. 106–107.

¹⁷ PETER BRUNNER, „The Lutheran World Federation as an Ecclesiological Problem“, *Lutheran World*, 1960, vol. 7, č. 3, s. 252–253.

¹⁸ Lutheran World Federation, *Proceedings of the Fourth Assembly of the Lutheran World Federation, Helsinki, July 30–August 11, 1963*, Geneva: Lutheran World Federation, 1963, s. 287.

¹⁹ Tamtiež, s. 295.

²⁰ Odkazy na tento dokument sú z: LAVERN K. GROSC, *Sent into the World: The Proceedings of the Fifth Assembly of the Lutheran World Federation, Evian, France, July 14–24, 1970*, Minneapolis, MN: Augsburg Publishing House, 1971, s. 72–76.

Dar es Salaam – jednota v zmierenej rôznosti

Od 60-tych rokov 20. storočia sa SLZ zapojil do bilaterálnych rozhovorov, ktoré mali vplyv aj na uvažovanie nad konceptmi jednoty. Vzhľadom na vzniknuté napätie medzi hľadáním viditeľnej jednoty, Komisia Viery a poriadku požiadala v r. 1973 Svetové kresťanské spoločenstvá (SKS), aby „objasnili svoje pochopenie snahy o jednotu v spolupráci so SRC tým, že pripravia diskusný príspevok o ekumenických rolách Svetových rodín, na ktorom by sa zhodli.“²¹ O rok neskôr v texte *Ekumenická rola svetových konfesiónálnych rodín v jednom ekumenickom hnutí* predstaviteľa SRC a SKS identifikovali dve formy ekumenických snáh: *zmierená rôznosť a konciliárne spoločenstvo*.

Koncept jednoty vychádzajúci z bilaterálnych medzi-konfesiónálnych dialógov bol nazvaný *zmierená rôznosť*. Je komplementárny s konceptom *konciliárneho spoločenstva* zo SRC, no nie identický. Lokálne cirkevné únie sú chápané ako legitímne formy snahy o viditeľnú jednotu cirkvi, pričom konfesiónálne identity a tradície majú byť ponechané a transformované v procese bilaterálnych dialógov. Tak vyvstal koncept *jednoty v zmierenej rôznosti*.

V stanovisku *Modely jednoty* zo 6. valného zhromaždenia v r. 1977 SLZ prijalo koncept *jednoty v zmierenej rôznosti* pre univerzálnu aj konfesiónálnu jednotu kresťanov, hoci nie je považovaný za konečný cieľ ani jednej z nich. Jednota je založená na vzájomnom uznaní krstu, Eucharistie, cirkevných úradov a na spoločnom svedectve a službe. Je formou jednoty, v ktorej môžu byť zachované rozličné konfesiónálne tradície tým, že budú dané do vzťahu so svojím stredom – posolstvom spasenia a viery. V zmierenom spoločenstve sú rozličné tradície sprístupnené pre ostatných členov ako legitímne formy jednej kresťanskej viery. Takáto cesta k jednote je charakterizovaná „živým stretávaním, spoločným duchovným zážitkom, teologickým dialógom a vzájomnou korekciou.“ Koncept *konciliárneho spoločenstva* je chápaný ako veľmi blízky *jednote v zmierenej rôznosti*, pokiaľ necháva priestor pre rozličnosť tradícií. Stanovisko volá po novom koncepte jednoty cirkvi, ktorý by implementoval obe tieto vyjadrenia jednoty.²²

²¹ GÜNTHER GASSMANN – HARDING MEYER, *The Unity of the Church, Requirements and Structure*, LWF Report 15, Stuttgart: Kreuz Verlag, 1983, s. 8.

²² ARNE SOVIK (ed.), *In Christ – A New Community: The Proceedings of the Sixth Assembly of the Lutheran World Federation, Dar-es-Salaam, Tanzania, June 13–25, 1977*, Geneva: Lutheran World Federation, 1977, s. 174.

Budapešť – *spoločenstvo (communion)*

Na túto výzvu odpovedalo Valné zhromaždenie SLZ v Budapešti v r. 1984 stanoviskom *Jednota, ktorú hľadáme*.²³ Pravú jednotu cirkvi vidí ako jednotu tela Kristovho zakorenenú v jednote trojjediného Boha, ktorá je darom „daným v a skrze zvestovanie evanjelia v Slove a v sviatostiach.“ Odkaz na CA VII je tak zrejmý. Kľúčovým termínom tohto stanoviska pre vyjadrenie cieľa jednoty je *spoločenstvo*, a to v krste a v Eucharistii, vo vzájomnom uznaní úradu. K jeho plnosti prispieva rozmanitosť vyvstávajúca z rozdielných kultúrnych, etnických a cirkevných prostredí a tradícií, v ktorých bola apoštolská viera po stáročia zachovávaná, transformovaná a žitá. Rozličnosti strácajú rozdeľujúci charakter, keď sú uznané ako „vyjadrenia jednej apoštolskej viery a jednej všeobecnej cirkvi.“ Potom prispievajú k plnosti spoločstva, v ktorom sú prekonané antagonizmy a zasahuje do sveta advokáciou za slabých, chudobných a utláčaných a v zápase o mier, spravodlivosť a slobodu. Toto spoločstvo je „schopné robiť spoločné rozhodnutia a spoločne konať, pretože je usporiadané v „konciliárnych štruktúrach a činoch.“

Zhromaždenie tiež prijalo dokument *Seba-pochopenie a úloha SLZ*, ktorý rozvinul stanovisko o jednote pre existenciu Zväzu. Lutheránske cirkvi vo svete sú tiež spoločstvom, ktoré je zakorenené v jednote apoštolskej viery, ktorá je daná v Písme a o ktorej svedčia ekumenické a luteránske vyznania. „Toto luteránske spoločstvo cirkví (*communion of churches*)“ je „vyjadrením jednej, svätej, všeobecnej a apoštolskej cirkvi“ a viditeľne sa prejavuje v *spoločenstve kazateľnice a oltára*, v spoločnom svedectve a službe, v spoločnom napĺňaní misijnej úlohy a v otvorenosti ekumenickej spolupráci, dialógu a spoločstvu.²⁴ SLZ je konciliárnym nástrojom a vyjadrením luteránskeho spoločstva.

Tieto dva texty viedli k zmene Ústavy SLZ: „členské cirkvi SLZ sa chápu vo vzájomnom spoločstve kazateľnice a oltára,²⁵ ktoré zahrňuje vzájomné uznanie úradov. Tak bol formulovaný cieľ spoločstva medzi luteránmi vyjadrený už v Minneapolis, Helsinkách a Evian.

Curitiba – *koinonia*

Dokumenty z Budapešti boli základom pre novú definíciu SLZ na valnom zhromaždení v Curitiba v r. 1990.²⁶ Zo „slobodnej asociácie luteránskych cirkví“ sa stalo spoločstvo (*communion*) cirkví, ktoré vyznávajú Troj-

²³ Odkazy na tento dokument sú z: CARL H. MAU, JR. (ed.), *In Christ – the Hope for the World, Official Proceedings of the Seventh Assembly of the LWF*, LWF Report no. 19/20, Geneva: Lutheran World Federation, 1985, s. 175.

²⁴ Tamtiež, s. 176.

²⁵ Tamtiež, s. 264.

²⁶ HOLZE, *The Church as Communion*, s. 32.

jediného Boha, zhodnú sa v zvestovaní Božieho slova a sú zjednotené v „spoločenstve kazateľnice a oltára.“²⁷ Podstata SLZ je ďalej rozvinutá vyznávaním jednej, svätej, všeobecnej a apoštolskej cirkvi a stanovením jej záväzku slúžiť kresťanskej jednote vo svete.

Dôležitým textom ilustrujúcim rozvoj pochopenia cirkvi ako spoločenstva v rámci luteránskych cirkví bol text *K luteránskemu pochopeniu spoločenstva: príspevok Pracovnej skupiny ekleziológie* z roku 1996, hoci nebolo oficiálne prijatý Valným zhromaždením SLZ. Tento text interpretuje koncept *koinonia* vychádzajúc z luteránskej tradície a tak Nová zmluva a Augsburgské vyznanie sú základmi, na ktorých teologicky stojí.

Tento dokument vymenúva štyri charakteristiky života spoločenstva: jednota v rozmanitosti; zdieľanie duchovných a materiálnych darov; vzájomný vzťah medzi rozličnými darmi Ducha pre dobro všetkých; univerzalita a partikularita. Spoločenstvo má reflektovať vzájomné prepojenie bohoslužby, svedectva a služby.

Tento text presahuje skoršie stanoviská v tom, že považuje SLZ za dočasnú realitu, pretože nie je úplná a potrebuje byť v spoločenstve s ďalšími kresťanskými spoločenstvami. Správa z valného zhromaždenia v Hongkongu v r. 1997 považuje jednotu medzi luteránskymi cirkvami za „významný krok na ekumenickej ceste a závdavok väčšej jednoty Krista.“²⁸ Takto uchopené spoločenstvo luteránskych cirkví sa na Valnom zhromaždení vo Winnipegu v r. 2003 pretavilo aj do doplnenia názvu Svetový luteránsky zväz – spoločenstvo cirkví.

Cesta do spoločenstva

Niektoré dokumenty SLZ sa zameriavajú predovšetkým na koncept jednoty medzi luteránskymi cirkvami (Lund, Curitiba), ktorú vnímajú ako najlepší spôsob ako prispieť k jednote všetkých kresťanov. Iné dokumenty spomínajú aj jednotu medzi všetkými kresťanskými cirkvami a zdôrazňujú, že kritériom pre konfesionálnu aj nad-konfesionálnu jednotu je to isté – zhoda v zvestovaní evanjelia a v prisluhovaní sviatostí podľa CA VII (Minneapolis, Evian). Koncept spoločenstva oltára a kazateľnice uvedeným v Eviane sa stal „typický luteránskym pojmom.“²⁹ Stanovisko

²⁷ Odkazy na dokument sú z: NORMAN A. HJELM (ed.), *I Have Heard the Cry of My People... Proceedings: The Eighth Assembly, Lutheran World Federation, Curitiba, Brazil, January 29 – February 8, 1990*, LWF Report no. 28/29, Geneva: Lutheran World Federation, 1990, s. 19–24, s. 141.

²⁸ The Lutheran World Federation, *Official Report of the Ninth Assembly of the Lutheran World Federation, Hong Kong, 8–16 July 1997, In Christ – Called to Witness*, Geneva: Lutheran World Federation, 1997, s. 45.

²⁹ EUGENE L. BRAND, *Toward a Lutheran Communion: Pulpit and Altar Fellowship*, LWF Report no. 26, 1988, Geneva: Lutheran World Federation, 1988, s. 12.

z Dar es Salaam hovorí o „koncepte kresťanskej jednoty“³⁰ a môže preto porovnať koncept *jednoty v zmierenej rôznosti* s konceptom *konciliárneho spoločenstva* z prostredia SRC pre jednotu cirkví rôznych konfesií. Vymenovalo podstatné prvky plnej cirkevnej jednoty: vyznanie kresťanskej viery; zmierenie a uznanie rozmanitostí; vzájomné uznanie krstu, Eucharistie a cirkevného úradu; spoločné svedectvo a služba.

Od Budapešti SLZ opisuje „cieľ jednoty na základe predchádzajúcich stanovísk ohľadne jednoty cirkvi (napr. z valného zhromaždenia v New Delhi) konceptom *spoločenstva* a kombinuje dôrazy oboch vyššie spomenutých konceptov, hoci sa týmto pojmom vedome vyhýba.³¹ Správa zo zhromaždenia v Hongkongu spolu s textom *K luteránskemu pochopeniu spoločenstva* zdôrazňuje, že jednota luteránov nie je konečným cieľom snahy o kresťanskú jednotu, ale len krokom na ceste k nemu.

Prvky tvoriace podstatu cirkvi sú zásadné aj pre jednotu cirkvi, preto stanoviská z Evianu a Budapešti zdôrazňujú prepojenie konfesionálneho a ekzeziologického spoločenstva. Základ jednoty medzi luteránskymi aj všetkými kresťanskými cirkvami je splnenie požiadaviek z CA VII.

V stanovisku z Budapešti sa nachádzajú nové aspekty cieľa jednoty cirkvi, ktoré sa stali súčasťou neskorších dokumentov: jednota cirkvi je zakorenená v jednote Trojice; SLZ sa explicitne chápe ako vyjadrenie jednej, svätej, všeobecnej a apoštolskej cirkvi; zrušenie vzájomných odsúdení je nevyhnutné pre uskutočnenie spoločenstva; organizačné štruktúry spoločenstva sú konciliárne.

Uznanie a ocenenie rozmanitosti sa nachádza v dokumentoch od počiatku SLZ. Postupne bola rozvinutá v týchto aspektoch: jednota je jasne odlíšená od uniformity a synkretizmu teologických tradícií, zvykov a cirkevných poriadkov; dôraz na legitimitu rozmanitosti v interpretácii evanjelia a v rôznych formách konfesionálnych tradícií v zjednotenej cirkvi; v zjednotenom spoločenstve sú pre úžitok celého tela všetky dary Ducha ako aj cenné konfesionálne dedičstvo; jednota má byť vyjadrená v inkluzívnom spoločenstve rás, rodov aj spoločenského postavenia.³²

Podľa Branda koncept spoločenstva svetového luteranizmu bol vo vývoji už od roku 1923 a napriek teologickej príprave v Helsinkách (1963) prišiel jeho čas až v Budapešti.³³ Zahrňuje v sebe aspekty skorších formulácií cieľov jednoty cirkvi v rámci SLZ (jednota ako Boží dar v Kristovi; *satis est* – slovo a sviatosti; zmierená rozmanitosť; uznanie úradu; spoločné sve-

³⁰ SOVIK, *In Christ – A New Community*, s. 173.

³¹ MAU, *In Christ – the Hope for the World*, s. 219.

³² Toto presvedčenie bolo pretavené aj v čin, keď Valné zhromaždenie v Budapešti vydalo svedectvo proti apartheidu pozastavným členstvom „bielych“ cirkví v Južnej Afrike. Cf. MAU, *In Christ – Hope for the World*, s. 180.

³³ BRAND, *Toward a Lutheran Communion*, s. 65.

dedctvo a služba) poukazujúc na kontinuitu ako aj na rozvoj luteránskeho pochopenia jednoty cirkvi v rozhovore s ekumenickým snažením presahujúcim luteránske cirkvi.

Áký je teda vzťah medzi konceptmi jednoty rozvinutými v rámci SRC a SLZ?

Spoločenstvo ako cieľ a prostriedok jednoty cirkvi

SRC a SLZ nevznikli a nerozvíjali sa v izolácii od seba. „V širokom historickom kontexte môže byť vhodné hovoriť o *historickej simultánnosti*“³⁴ snáh o jednotu v rámci konfesií na jednej strane a súčasne medzi nimi. Ich prepojenie bolo tiež personálne, keď tí istí cirkevní predstavitelia boli aktívni v oboch hnutiach súčasne.

Stanoviská k cirkevnej jednote rozvinuté v rámci SLZ a SRC sú konkrétnymi výsledkami vzájomného dialógu medzi týmito spoločenstvami. Boli v nich rozvinuté tri modely jednoty, ktoré uvádza stanovisko *Čeliac jednote: modely, formy a fázy katolícko-luteránskeho spoločenstva* od Spoločnej rímsko-katolíckej/luteránskej komisie z r. 1984.³⁵ Predstava modelu čiastočnej únie bola prítomná v raných fázach oboch ekumenických organizácií (do New Delhi v SRC; do Evian v SLZ). Neskôr bol v SRC rozvinutý model celistvej únie konceptmi *organickej jednoty* a *konciliárneho spoločenstva*, kým v rámci SLZ *jednotou v zmierenej rôznosti*, ktorý od počiatku kládol dôraz na zachovanie konfesionálnych tradícií v rámci viditeľnej zjednotenej cirkvi. Zväz preto neprijal koncept organickej jednoty vyjadrenom v SRC z New Delhi a Nairobi.

Vývoj v oboch inštitúciách kulminoval v pojme jednoty cirkvi ako *spoločenstva*. Domnievam sa, že z predchádzajúcej štúdie je zrejmé, že seba-pochopenie SLZ ako *spoločenstva cirkvi* bolo rozvinuté a potvrdené v rozhovore so SRC, v ktorom SLZ nezotrúva len na CA VII, ale prijíma aj dôraz na biblický termín *koinonia* a jeho obsažnosť pre cieľ jednoty všetkých kresťanov. V rámci SLZ bol koncept jednoty vyjadrený v Budapešti ako *spoločenstvo* a v stanovisku SRC z Canberry ako *plné spoločenstvo*. Preto porovnávam tieto dva texty, pričom sa zameriam na ich rámec, obsah, prvky zjednoteného spoločenstva a na vzťah k rôznosti.

Obsah dokumentov z Budapešti aj z Canberry má ekzeziologický základ v pôvode jednoty cirkvi v jednote Trojjediného Boha. Identifikujú telo Kristovo – kresťanov zjednotených s Kristom – so závdavkom Božieho

³⁴ YOSHIRO ISHIDA – HARDING MEYER – EDMOND PERRET, *The History and Theological Concerns of World Confessional Families, LWF Report 5, 1979*, Stuttgart: Kreuz Verlag, 1979, par. 67, 69.

³⁵ Cf. *Facing Unity: Models Forms and Phases of Catholic-Lutheran Church Fellowship*, s. 5.

kráľovstva. Dokument z Canberry opisuje kontext snahy o viditeľnú jednotu plnšie v zmysle Božieho konania zmierenia vo svete skrze Krista tvoriaceho spoločenstvo s celým stvorením.

Základné prvky jednoty a života sú tie isté v oboch dokumentoch: vyznanie jednej apoštolskej viery, spoločenstvo v krste, v Eucharistii (Budapešť – dôraz na CA VII; Canberra – „spoločný sviatostný život“), vzájomné uznanie úradu, spoločné slávenie bohoslužieb, svedectvo a služba svetu. Posledný bod bol najjasnejšie opísaný v Budapešti v zmysle advokácie pre všetkých núdznych. Oba dokumenty obsahujú tradičné štyri znaky cirkvi a uznávajú dôležitosť konciliárnych foriem konania a života.

Podľa stanoviska z Canberry *plné spoločenstvo* je vyjadrené na lokálnej aj univerzálnej úrovni. Luteránske stanovisko nespomína explicitne oba aspekty života spoločenstva (až K *luteránskemu pochopeniu spoločenstva*). Avšak oba dokumenty navrhujú konkrétne kroky k dosiahnutiu a vyjadreniu plnšieho spoločenstva medzi cirkvami.

Aj dokumenty z Canberry aj z Budapešti vítajú rozmanitosť vyvierajúcu z rozličných teologických, historických, etnických alebo kultúrnych prostredí. Rôzne dary a vyznania obohacujú spoločenstvo potom, keď stratia svoj rozdeľujúci charakter. V oboch textoch je priamy súvis medzi rozmanitosťou a katolicitou.

Jednota tvoriaca rozmanitosť nesankcionuje *status quo* žiadnej tradície, ale transformuje ho tak, že ho vidí ako odlišné, no legitímne vyjadrenie Božích darov. Dáva slobodu od stereotypov v živote a teológii cirkvi, rozširujúc horizonty tradície, aby otvorila nové cesty k jednote.

Hlavným prístupom ku konceptualizácii cirkvi v SRC aj SLZ sa stala ekleziológia spoločenstva, ktorej najdôležitejšou systematickou hodnotou je to, že dokáže integrovať témy Trojice, kristológie, pneumatológie, eschatológie, sviatostí ako aj praktické aspekty života cirkvi.³⁶ Kultivuje jednotu pri zachovaní rôznosti tradícií a teológií, ktoré tak ako nemajú posledné slovo, nemusia mať ani finálnu podobu. Ekumenická úloha snahy o vyjadrenie „organickej jednoty v Kristovi“³⁷ v *spoločenstve* zostáva.

³⁶ SUSAN K. WOOD, „Communion Ecclesiology: Source of Hope, Source of Controversy“, *Pro Ecclesia*, 1993, roč. 2, č. 4, s. 424, 432.

³⁷ Lutheran World Federation, Department of Theology. *The Unity of the Church, A Symposium: Papers Presented to the Commissions on Theology and Liturgy of the Lutheran World Federation*, Rock Island: Augustana Press, 1957, s. 45.